

opinie

Geloven als vorm van zwermgedrag

Arnold Fellendans
Netwerk Toekomstverkenningen

Een studiegroepje waaraan ik deelnam, had zwermvorming van dieren en dus ook van mensen als gezamenlijke interesse. Ons doel was om te onderzoeken of er in onze tijd misschien nieuwe manieren van zwermvorming kunnen ontstaan, vooral onder mensen natuurlijk.

Op zoek naar het antwoord op de vraag wat de bron is van het vermogen van mensen om te geloven, bekeek ik een filmpje van microbiologe Bonnie Bassler van Princeton. Het ging over hoe bacteriën communiceren. Dat doen zij doordat zij een chemisch signaal uitzenden dat hun aanwezigheid aangeeft. Doordat zij allemaal als individu het totaal van al die signalen kunnen ontvangen, kunnen zij meten hoeveel van hen al in een organisme zijn binnengedrongen.

Te laat heb ik ingezien dat de belangrijkste opbrengst van dat onderzoek naar zwermvorming uit dat filmpje van Bassler kwam, want alle soorten zwermen, scholen, vluchten en kudde van dieren moeten gelijke waarden en normen hebben om op gelijke manier (per soort bepaald) op prikkels uit hun omgeving te kunnen reageren. En ik denk dus dat daarin de bron van ons geloofvermogen schuilt.

Blijkbaar heeft de evolutie ons nog een deelvermogen meegegeven, namelijk dat wij een soort innerlijke stem hebben die ons dwingt tot gelijksoortig handelen, de morele stem.

Omdat onze verre voorouders dat filmpje van Bassler niet kenden, kregen zij bij hun collectieve zelfbewustwording op een gegeven moment als verklaring voor dat morele verschijnsel een nieuw idee, namelijk dat er een soort hogere macht moest zijn die hen allemaal zo prachtig bij de les wist te houden. Die kon ook meteen handig worden aangewezen als oorzaak van allerlei natuurverschijnselen. God was geboren en net zoals ieder idee dat iemand als individu heeft reëel is, dus echt bestaat, zo werd God ook net zo reëel als echt bestaand groeps-idee: Hij die de groep tot Geheel maakt.

Sindsdien zijn we volop bezig om andere gelovigen uit te leggen dat onze groep toevallig het enige echte idee van God heeft. Dat kan er zelfs toe leiden dat salafisten ons vertellen dat zij als enigen beschikken over de zuivere uitleg. Ook zij hebben dus kennelijk niet in de gaten dat zij, zo goed als praktisch ieder ander, niet een deel van de oplossing zijn, maar vooral van het probleem.

De evolutie gaf ons een innerlijke stem die ons dwingt tot gelijk gedrag

Leraar heeft liever cursus dan meer loon

Grote steden moeten docenten niet meer geld bieden maar professionele ontwikkeling, zegt Frank van Oort, hoogleraar regionale economie.

Nationaal en regionaal beleidsmakend Nederland raakt er steeds meer van doordrongen dat krachtige steden de aanjager zijn van economische dynamiek, innovatie en een vergroting van het verdienvermogen.

De voornaamste aandrijver van dit stedelijke vliegwiel is de arbeidsmarkt. De vraag naar en het aanbod van talent zijn bepalend voor de verdere economische ontwikkeling van de Nederlandse stedelijke economie, met name in de Randstad.

Goed opgeleide werknemers zijn nodig, zeker nu veranderingen in de economie zulke grote maatschappelijke gevolgen hebben. Een aansprekende auteur als de Amerikaanse econoom Jeremy Rifkin en ook iemand als de Rotterdamse burgermeester Ahmed Aboutaleb hebben laten zien welke kansen stedelijke economieën hebben om zich duurzaam en innovatief te ontwikkelen. Zo wordt veel gespeculeerd op bio-based energie, circulaire en recycle-economie, het netwerk van apparaten (*internet of things*-distributie), slimme mobiliteit, waardecreatie door beleving en service, en nieuwe productie door 3D-printing.

Werkgelegenheid verandert of staat op de tocht door automatisering. Initiatieven voor vernieuwing komen steeds meer tot stand door zelforganisatie van bedrijven en consumenten. Het hiervoor benodigde menselijke kapitaal vergt lokaal goede opleidingen, met gemotiveerde docenten en curricula die inspelen

op de toekomstige vraag naar beroepen. Het is daarom verontrustend dat het CPB recentelijk naar buiten bracht dat randstedelijke loonstijgingen van onderwijzers maar weinig effect hebben op het structureel aantrekken of behouden van deze belangrijke beroepsgroep in de regio. Wat is er meer nodig om onderwijzers te binden aan de Randstad, het economische vliegwiel van het land?

Opportuin

Hogere lonen kunnen in de Randstad opportuin zijn vanwege hogere woningprijzen daar en de aanwezigheid van meer en gevarieerdere hoogwaardige voorzieningen als theaters, orkesten, musea en horeca – zaken die hogeropgeleiden doorgaans waarderen.

Maar blijkbaar is geld niet alles voor de lokale invulling van hoger en middelbaar opgeleide dienstverleners. Natuurlijk zijn beheersbare, veilige en stressbestendige werkomstandigheden voor docenten en dienstverleners noodzakelijk. Dat zijn klassieke factoren die overheden moeten faciliteren – je krijgt er last van als dit niet op orde is. Het komt momenteel blijkbaar onvoldoende tot stand. Het lukt in elk geval niet vanzelf met de veelgeprezen zelforganisatie.

Maar er is meer nodig, meer nog dan die basisvoorwaarden en hogere lonen. Opvallend is dat volgens dezelfde CPB-studie investeringen in vaardigheden van leraren wel substantieel zijn toegenomen – een voorwaarde voor de hogere (te) ontvangen lonen.

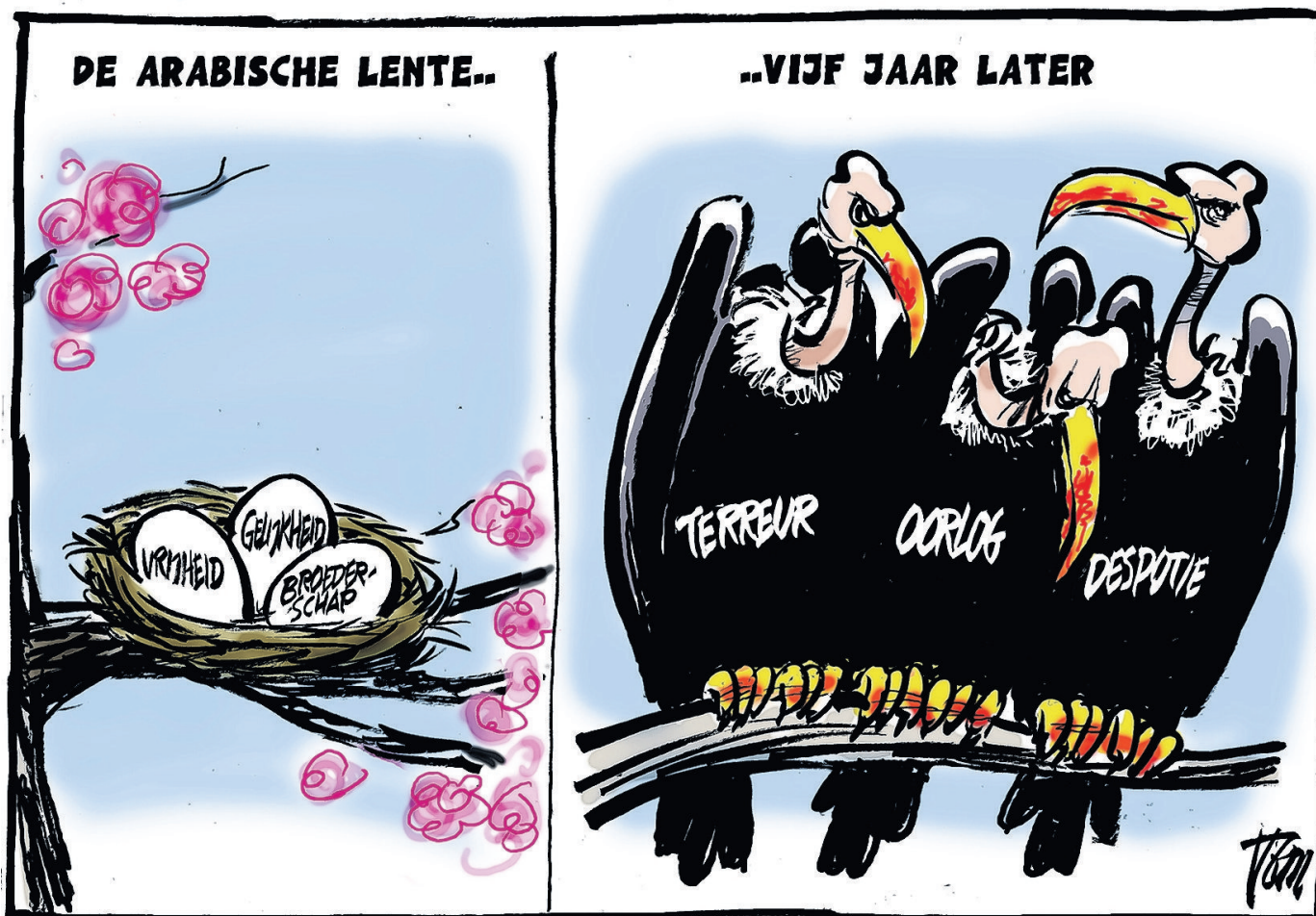
Leraren zijn leergierig en willen hun vergrote vaardigheden het liefst toepassen in dynamische nieuwe markten, met ook gefocuste en leergierige studenten en leerlingen. Dat zal voor een groot deel ook en juist in de Randstad moeten gebeuren. Het is dus vooral een belangrijke opgave voor scholen en kennisinstellingen om in samenwerking met het bedrijfsleven goede onderwijscurricula te ontwerpen die aansluiten bij de ambities van zowel leraren, scholieren, studenten als de stedelijke economie.

De urgentie voor goed onderwijs in de Randstad is nu, om nabije economische structuurverandering te faciliteren. De regionale arbeidsmarkt is de achilleshiel voor toekomstige ontwikkeling – en aanbod van gekwalificeerde werknemers is daarom cruciaal.

Frank van Oort
hoogleraar Stedelijke en Regionale Economie, Erasmus School of Economics & IHS

tom

contact

Redactie
Opinie
Trouw
Postbus 859
1000 AW
Amsterdam
t 020-5629444
opinie@trouw.nl

Opinie is een vrijplaats voor discussie. Alle stukken zijn op persoonlijke titel. Artikelen tellen maximaal 600 woorden, Brieven maximaal 150. De redactie behoudt zich het recht voor bijdragen te weigeren, te redigeren of in te korten. Bijdragen worden ook via internet, databank of anderszins verspreid. Eventuele auteursrechten blijven berusten bij de schrijver. Inzendingen graag voorzien van naam, adres en telefoonnummer, ook de e-mails.